

NÉPMŰVELŐK EGYSÉGES KÖLT

Régi magyar népművelők

Balázsházy János
(1797—1857).

Sátoraljaújhelyen született és egyideig ott is működött. Hivatalnoktársa volt Kossuthnak is. Azok közé tartozott, akik Széchenyi fellépése előtt is jól látták már a magyar gazdasági és népi élet átalakulásának szükségességét. 1829-ben megjelent *Tanácslatok* c. munkájában szinte ugyanazt a nemzetgazdasági programot állítja fel, mint egy évvel később Széchenyi a *Hitelben*. Méltán figyelnék fel rá és választják meg mindjárt a megalakuláskor az Akadémia tagjává.

Kiváló mint közigazdász és mezőgazdasági író. Munkát ír a juhtenyésztésről, a tagosításról, szőlőtermesztésről, stb. Népművelési szempontból különösen jelentős számunkra 1830-ban megjelent, két kiadást is megért *Okos gazda* c. munkája. Tulajdonképpen mezőgazdaságtan kérdésben, feleletben iskolák és felnőttek számára. Bevezetésében külön kiemeli, hogy a könnyebb érthetőség kedvéért igyekezett népszerűsítő hangon írni. Felismerve azt, hogy a néphez csak olcsó pénzen vásárolható könyvet lehet eljuttatni, lemondott az előfizetésekből származó haszonról, s kb. az előállítási áron, 12 krajcárért árusította a munkát, hasonló könyvek negyed árán. Százas tömegek vásárlása esetén pedig 10 krajcárba esett csak egy munka. Volt is, aki száz példányt vásárolt meg (pl. Dessewffy a büdsszentmihályi jobbagyai számára), és nagy hatással forgatták a kis könyvet.

A munkához toldalékkul egy *Olvasókönyv* csatlakozik, melyben „némely polgári virtusokat, józan érzéseket és világi bölcseségeket terjesztő eredeti történetek, okos mondások és állítások foglaltatnak”. Mintegy előfutára a mai nemes ponyvának. Többek között elmeséli novellaszerűen Balázsházy Kovács

József történetét, aki zsellérszármazású fiú, virgonc, eleveneszű, becsületes, nyílt magyar. Az újoncfogáskor őt is elviszik katonának, fáj elválnia szüleitől, menyasszonyától, de hasznára válik a hat év, mert idegenben járva megismeri a fejlettebb nyugati földművelést, s hazatérve rosszakarók ellenére is boldogul falujában. Nem veti meg a kereskedést és ipart, fiait ilyen pályákra irányítja s a falu bírájaként szép családdal éli le életét.

Munkáiban többször visszatér a népoktatás átszervezésének a gondolatához. A nép a „természetes”-ből él, ezért a nép tanításánál a vallás után mindjárt a gazdaságtant, állatorvoslást, stb. kell tanítani. A falusi iskolák mellett kis gazdaságot kell létesíteni, ahol a fiúk gyakorlatilag tanulnak meg a gazdálkodást, esősebb időben pedig a háziipart, fűrést-faragást. A lányoknak ugyancsak gyakorló veteménykertben kellene megtanulniuk a veteményezést. De a tanítókat is ilyen irányban kellene képezni, s az akadémiák és kollégiumok mellett gyakorló gazdaságokat kellene teremteni, ahol a tanítók is megtanulnák a gazdálkodást. És hogy nagyobb becsületük legyen a tanítóknak — mondja 1847-ben — államilag kellene javítani a tanítók fizetését.

Később Sátoraljaújhelyről Debrecenbe került, ahol a városi közéletben, kaszinó-elnökként, tanácstagként szintén jelentős szerepet vitt és nagy szerepe volt Debrecen akkori gazdasági életének irányításában is új eszméivel. A szabadságharc után Debrecen közelébe költözött, Földesre, de már betegeskedett, s nem fejezhette be a tiszántúli ref. egyházkerület népiskolái számára tervezett gazdaságtani kis könyvét.

Giday Kálmán